

րի մտածութեանց շարժիչ չեղաւ: Եւ զու, Անդրէաս, կը կարծես՝ ինչպէս որ քիչ մը առաջ կ'ըսէիր, թէ իր առաքինութիւնները ամենեւին իր ազգատոհմին համար օգուտ մը չունեցան:

— Ո՛հ չէ, ալ ասկէ վերջը անանկ չեմ համարիր. սխալմունք մ'ըրաւ ու պատիժը կրեց. բայց իրեն պատուովը շարժեցաւ և հիմա ընտանիքը անոր փոխարէնը կը վայելէ: Սակայն բարեգործ եղաւ և կարգէ դուրս համեստ, և փոխարէն ինչ ունեցաւ՝ բայց եթէ աղքատութիւն և մահ. ուրեմն դեռ խնդիրս լուծուած չէ:

— Իրաւ է, Անդրէաս. բայց չուզեցի անոր պատասխանը տալ. ինչպէս որ քեզի ըսի՝ պէտք է որ վիճաբանութիւն մը սկսիմ մեր այլ և այլ անգամ ընելիք խօսակցութեամբը. բայց որովհետեւ այս նիւթը հետաքրքրական է քեզի համար՝ գալ կիրակի եթէ կ'ուզես սկսիմ ասոր վրայ խօսիլ, հանգերձ իրեն յարակից ամենայն խնդիրներովը. եթէ

օղը ներելու ըլլայ՝ մեր սովորութեանը համեմատ կու գանք այս բազմոցներուն վրայ կը նստինք, ապա թէ ոչ հարկ կ'ըլլայ որ դպրոց ժողովունք. Հռայմոնտոս՝ աւանապետին հրամանաւը սիրով զմեզ ներս կ'ընդունի:

— Ամենայն հաճութեամբ, ըսաւ փութով Հռայմոնտոս՝ որ միշտ բժշկին եռանդուն ունկնդիրներէն մէկն էր, վասն զի գիտէր թէ որչափ խեղճ կըրնար սորվիլ անոր խօսակցութիւնը մըտիկ ընելով:

— Շատ աղէկ, ըսին իրեն հետ մէկտեղ նաև ամենայն հանդիսականք:

— Ուրեմն գալ կիրակի, ըսաւ Տիւրբէ բարեւելով զիրենք:

— Գալ կիրակի, պատասխանեցին իրենք ալ փոխադարձ բարեւ տալով. ու Տիւրբէ փութաց Մորանի այրի կնկանը զնաց ունեցած միտիթարական լուրերը հաղորդելու համար:

ՌԱԲԷ

Կը շարունակուի:

ՔԵՐԹՈՒՄԾ ԾԱՌՈՅ

Մայրենորն.

Ա.

Ընդ դալարիս կաղնին բազմոստ մեռեալ կայ,
Բայց ճիգն յետին մայրեւորին հինօրեայ.
Որ ի տապարն դ' երկայն մեղեխն յենու զանթ,
Հառաչակուլ ոտըն գոստով կըքեալ անդ.
Եւ ըզվաղուեան շահեալ զկոտոր սեաւ հացին՝
Ըզճակատուն քիրտըն սըրբէ դառնագին:

« Արուեստ դըժնեայ տապարակիրըն լինել.
Ո՞ր դիք կընքեաց զիս յայս վաստակ մահառիթ.
Ես ըզպայծառ մանկունսդ հարի անարգել,
Այլ ուր ծընայս՝ սիրեմ ըզքեզ դեռ մայրիդ:

« Քոյդ հովանի աշխարհ է իմ ուր հնացայ.
Գիտեմ զհասակ շուրջ ըզդարիւս յողթ կաղնեաց.

Երբեք ի ներհ դ' որմովք չինի ոչ հանգեայ .
Ոչ քաղեցի զերկըս անդոց կամ այգեաց :

« Զիս որորեաց մայրս ի մամուռս լ' ի կեղեւ .
Հանգոյն ի բոյն տեսի նընջել զորդեակս իմ ,
Որ իբրեւ զիս վըստահք յիւրեանց ոյժ թեթեւ ,
Ընդ ծառս ի վեր զոր հատանեմ՝ սողային :

« Եղեն եւ իմ աւուրք բարեաց , ոհ եւ սեաւք ,
Զոր գիտեն մայրքս հաղորդք չարեաց կամ վըկայք .
Կրեցի աստէն ըզսով , ըզվիշտս եւ ըզցաւք ,
Էն , են այս եւ մարմինք խիստ հոգւոյ կայք :

« Վարանի նա կապեալ յիս բուռն ընդ լըծով .
Իսկ ծառն յոգւոց ելեալ դ' հարուածս յար ընդ նոյն ,
Իբր առ տըմոյն ցնորեալս յորսայս առ սիզով՝
Խօսի առ սեաւն այն պատառող զսիրտ կաղնւոյն :

« Առ ձեզք եւ իմ գարուն , երազք եւ ցընորք
Անցին , ով ծառք՝ որ ամբէք զցուրտ եւ ջեր .
Զոտսըդ թացի դառնահոսան արտասուօք ,
Սակայն վասն իմ կաթեաց յաճախ մեղըր ձեր :

« Գամու գամու յունկն իմ հընչեն ձայնք չինից ,
Գոչիւնք ցաւոց խուռն ամբարձեալք ի յերկին .
Հեշտ է ինձ յոյժ խարշափ դողդոջ սաղարդից ,
Ուստ քաղցր հոսէ քուն ի հոգիս լ' ի մարմին :

« Բայց սուր սօսիւն սուլեալ ընդ սօս ընդ հացի ,
Զայն ողբական սարոյն մեղմիկ ի շըշունջ՝
Խոր եւ անճառ յիս արձագանդս իմն ունի ,
Զոյր ամենուստ լըսեմ զանվերջն ըզմըմունջ :

« Էն իմ բազուկք ձեր ոստազուարճ եւ վարսք պինդ ,
Երգոյ աւաչք եւ նըւագք լուրջք լ' անուշիկք ,
Եւ ընդ կընճռեալ ճակատս ընդ ձերն իբր ի թինդ
Հողմ մենութեանց սահի , եղբարք իմ կաղնիք :

« Այլ զերդ ոսոխ յաղարտ վարեալ ըզլերինս ,
Տապար յաջում՝ զասպընջականս իմ սիրունս
Հարեալ համայն կապեմ խըրձունքս ջընջինս
Ըստ ուշդ հարկին , եւ չեղջեմ զոստս եւ ըզբունս :

« Տըրտում է արդ հոգիս եւ աչք մթաղգեաց ,
Քանդիչ մայրեացս ես ատելի եմ անձին .
Վտաւանս հարիւր մերկեալ նոցուն յըստուերաց ,
Բացի տեղի մարդկան . ներհմն աստուածքդ իմ :

« Առ տնանկութեան ամբարըշտիմ ի ձեր ծոց
Ո՛վ սըրբարանք մայրեաց , սիրունքդ ինձ ընդ վայր .
Վասն մանկանցս յսղորմ հիւղիս սովելոց ,
Կոտոր ինչ է հացի անկեալ մէն մի ծառ :

« Տընանկութիւն՝ ընդ ում երկաթս ոգորի ,
Եւ զոր գիտեմ՝ տայ մոռանալ ինձ բնաւին .
Նա թաւալէ , լացեալ զանկեալն ի յերկրի ,
Ի պէտս աւուր հարիւրեմեան ըզկաղնին :

« Ո՛հ երանի , — թ' երանութիւն է ճոխից
Յաստուածախօս հին ծըմակաց բացական , —
Վա՛շ մըշակին , վա՛շ սերմնացան բոլորից
Որք ի հաւուց ձըլեալ ըզդաշտն ընկալան :

« Չամբարըշտին նոքա առ գիւտ ինչ հացի .
Ի ճիզն անհոգ , անփորձք կարեացս իմ գոլով ,
Չարկին թաւալ զյարկն ապաւէն ընտանի ,
Ըզծանօթս հին՝ զորս հատանեմ գողալով :

« Ողջ լերուք բունք՝ անհուն ազգաց դուք սուրբ յարկք ,
Մեղուաց , մարդկան եւ թըռչնեկաց եթերին ,
Ճօճեալքդ ի ճեմ հողմածածան աշտարակք ,
Յերգս եւ ի մեղր ոյց կողք խայտան զովագին :

« Մի այլ մընայ դառն կընքով դրոշմեալ արդ . . .
Հարից ընդ փոյթ ըզսիրալիրս յիշատակ . . .
Չասպընջականս՝ զհայր անտառիս եւ ըզզարդ .
Անկցի եւ նա . . . յետոյ եւ ես նոյնդունակ » :

Բ

Մայրեւորդ հին՝ հար կործանեա անբարբառ ,
Են հինաւուրց անտառք դիպողք առ տապար .
Դու զերդ մըրրիկ ես բարեգործ լ՝ ահարկու ,
Դառն է պաշտօնդ եւ ծանր երկաթ քո հատու .

Ձի սըրբանուէր են քեզ շիրմօք անտառքս այս
Եւ աղանեացդ ի բոյն ուղէչք ետուն կայս :
Կաղնին ինքնին պաշտեալ ի կրօնս հայրագութ ,
Ձօնեաց սէզ խիտ վասն հարսանեաց անկողնոյդ .
Ի հեշտ ի քուն ընդ հովանեաւ անդ նորին
Արբուն տիոցդ երազք ի ցնորս երկայնին :
Խիստ է խրլել , ծախել ի բոց անխընայ
Չաստուածընկալ տաճարի սիւնս հինօրեայ .
Բայց այսակիր հովտաց ձորոց անարեւ
Հարկ է պարզել զգըմբեթս ի լոյս ոսկեթեւ ,
Ձի բեղնաւոր յարփւոյն ծագել կըշուակի ,
Յերկրէն նամէտ փախիցեն դեպ խաւարի ,
Եւ պատրաստեալ նովաւ ի հունձ դաշտք անդէն
Արքայապանծ կաղնեաց մարդիկ իշխեսցեն :
Աստուած կամի , կանգնին ոստանք ընդ մայրեաց
Ի՝ ամայք յաճախ չեն ի շինից ինչ ի բաց :
Ձերդ ծառ 'ստ աւուրց թափէ տերեւս լ՝ ընձիւղէ
Եւ ոչ ըզկամս եւ զգործ մեղուաց ինչ խըտրէ ,
Սապէս աշխարհ հըլու ի շունչ փոթորկի :
Նորոգանալ միշտ ի պարոյրս իւր պարտի :

Ձի աճեսցին ազգք ընդ բըլրոյն հովանեաւ
Արբուն տոհմիդ պարզեա տեղիս տապարաւ .
Ընդ կեռասիւքն անդ պըտղաւէտ կարմրերփեան
Բիւր սեաւ արտունձք առցեն ընթրիս մեծաձայն .
Յոյր գեղանի մանկունք 'դ երեկս յիւրեանց դարձ
Երգովքն ընդոստ ելցեն ի սայլս վերամբարձ ,
Եւ խըմբեսցին ի ճաշ դրացիք զուարթագոյն
Բեկեալ զճերմակն հաց առ ոտիւք ձիթենւոյն .
Եւ ժողովուրդս այս համօրէն ցիր դաշտաց ,
Ընկերացեալք սիրով ի գործըս ձեռաց ,
Լըցցեն երգովք ըզնահապետն այն արի՝
Մըրըրկալից տեսող աւուրցն երկաթի ,
Որ յարդարեաց զամայս ի վար մարդկային ,
Եւ առ գործել ազատ որդւոցն ըզբաժին ,
Առ ոտն եհար կոծովք զպաշտեալն հովանի
Ըզսէր եւ զահ բաղմադարեանն անտառի :

ՏԸ ԼԱԲՐԱՏ